

INSTITUTIONEN FÖR KULTURVÅRD

DEN EMOTIONELLA TEXTILEN

En kvalitativ studie av känslor vid återbruk av textilier med affektionsvärde

Linda Jansson

Uppsats för avläggande av filosofie kandidatexamen med huvudområdet kulturvård med inriktning mot ledarskap och slöjd

2019, 180 hp

Grundnivå

2019:8

DEN EMOTIONELLA TEXTILEN

En kvalitativ studie av känslor vid återbruk av textilier med
affektionsvärde

Linda Jansson

Handledare: Henrik Ranby & Anneli Palmsköld

Examensarbete 15 hp
Ledarskap i slöjd och kulturhantverk, 180 hp

UNIVERSITY OF GOTHENBURG
Department of Conservation
P.O. Box 130
SE-405 30 Göteborg, Sweden

<http://www.conservation.gu.se>
Fax +46 31 786 4703
Tel +46 31 786 0000

Bachelor's program in Leadership and Handicraft
Graduating thesis, LSK/Sc, 2019

By: Linda Jansson
Mentor: Henrik Ranby & Anneli Palmsköld

The emotional textile- a qualitative study of feelings when reusing textiles with affective value.

ABSTRACT

Research shows that people tend to save textiles that hold special meaning and sentimental value. This study aims to find out how it feels to reuse those affective textiles. To examine this, I shared a questionnaire in different groups on Facebook. I asked how it feels during the work with the fabrics, how it feels afterwards and if the personal value changes after the remake. The informants had a lot to share and the most common answer where that reusing makes them feel closer to the loved one who once owned the textile, that working with it brings back memories and that they sense the tide of history. Most of the informants feel joy, pride and honour but some also have mixed emotions like happiness and sorrow at the same time. The personal value of the finished product can be different, some feel additional value, for some the value is the same as before and for others the value lies in the emotions that arises during the process of remaking. It is apparent that reusing affective textiles is an appreciated, meaningful and important process to many. Reuse of affective textiles can be a great way to strengthening and foster the relation to the things we already have instead of buying new ones. Reducing our climate impact is something that motivates several of the informants to reuse their emotional textiles.

Title in original language: Den emotionella textilen- en studie om känslor vid återbruk av textilier med affektionsvärde.

Language of text: Swedish

Number of pages: 40

Keywords: affective textile, reusing textile, sustainable textile, textilt återbruk, affektionsvärde

ISSN 1101-3303

ISRN GU/KUV— 19/08—SE

Förord

Tack till min familj för pepp och stöd! Jag vill även tacka alla informanter för att de har tagit sig tid att svara på min enkät och för att de så vackert och ibland utlämnande beskrivit sina känslor angående återbruk av emotionella textilier. Det har varit ett privilegium att få ta del av alla svar.

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Problemformulering	2
1.3 Frågeställningar	2
1.4 Tidigare forskning och kunskapsläge	3
1.4.1 Textilt återbruk- förr och nu	3
1.4.2 Affektiv textil	4
1.4.3 Förbindelsen mellan person och produkt	4
1.4.4 Känslor som agens i textilt återbruk	5
1.5 Syfte	6
1.6 Målsättning	6
1.7 Begreppsdefinitioner	6
1.7.1 Textilier	6
1.7.2 Textilt återbruk	6
1.7.3 Affektionsvärde och affektion	7
1.8 Avgränsningar	7
1.9 Metod	7
1.10 Etiska överväganden	8
1.11 Teoretisk referensram	9
1.11.1 Relationer till saker	9
1.11.2 Taktilitet	10
1.11.3 Livscyklanalys och miljöpåverkan	10
1.11.4 Knyta an och eftertänksam konsumtion	11
1.12 Källmaterial och källkritik	11
2 Undersökningsdel	13
2.1 Genomförande	13
2.1.1 Metodbeskrivning	13
2.2 Resultatet av enkätundersökningen	15
2.2.1 Kommentarer till undersökningsdelen	22
3 Diskussion och slutsatser	24
4 Sammanfattning	27
Käll- och litteraturförteckning	28
Bilagor	

1 Inledning

Under utbildningen Ledarskap i slöjd och kulturhantverk har temat återbruk ofta kommit upp, i litteratur men även under våra praktiska kurser. Som en del av slöjdens historia och som ett modernt medel att ta tillvara på och använda så mycket som möjligt av det som redan finns för en hållbar framtid. Jag tycker att ämnet återbruk är intressant och viktigt och fann en vinkel som intresserade mig lite extra.

1.1 Bakgrund

Jag är lite av en samlare. När jag reflekterar över vad jag samlar på så är det ofta saker som införskaffats under förändringar i livet, flyttar, samboskap, barnafödelse, resor och andra minnesmärken i livet. Även saker som symboliserar barndomen och det förflutna har tagit plats. Jag har också alltid ägnat mycket tid till att leta efter saker till hemmet för att jag gillar inredning, men har dock aldrig varit intresserad av att följa trender. Det har alltid funnits en strävan efter att hitta en speciell känsla, en känsla som bekräftar och symboliserar mig. Dessa saker har uteslutande hittats på second hand och i släktingars förråd. Vilket har inneburit att jag sällan gjort mig av med inredningsprylar, de följer inga trender utan dess värde existerar hos mig. Jag insåg att jag har väldigt mycket grejer med affektionsvärde. När livet ändrades och det inte bara handlade om mig i mitt hem utan vi blev fler ändrades konsumtionsmönstret. Mina saker bytes ut mot mer praktiska lösningar som passar bättre när en har små barn och möbler och utrymmen anpassades även efter ytterligare en vuxen med andra hobbies och behov av till exempel förvaring, än mig själv. En del saker fick gå vidare till andras hem och det gjorde ofta ont, det fälldes till och med en och annan tår.

Men att på allvar tänka på konsekvenserna av konsumtion och på vilka material produkter är gjorda av och den miljöpåverkan som blir gjorde jag inte för än det kom en bebis i huset. Det fylldes på med leksaker och barnprylar vilket gjorde hemmet stökigt och trångt och jag började rensa för att ge plats åt allt det här nya som ett litet barn för med sig. En önskan om att allt det som finns hemma kommer till användning var början på en mödosam resa i att strukturera, sälja, återbruka och ge vidare saker som inte tillför något utan bara hopar sig i skåpen. Jag har fastnat i linneskåpet och det går inte att rensa ut där, det finns många textilier som inte används men som håller ett affektionsvärde som gör att det finns ett stort motstånd till att skicka dem vidare. Jag har ofta funderat över hur objekt kan knytas så tätt samman med individen som innehar dem och hur de påverkar oss. Funderar även på hur vi kan använda det vi redan har för

att skapa nya saker istället för att köpa nya så att min och alla människors konsumtion kan begränsas. Om vi emotionellt skulle klara av att återbruka våra emotionella textilier så skulle utrymmet i garderoben frigöras, samtidigt som vi kan göra saker av dem som kan komma till användning. Jag återbrukar ofta och gärna andra material, utan personligt värde, men i min familj har ärvda textila föremål alltid behandlats med en särskild aktning och att klippa i dem eller på något sätt omformatera dem har känts svårt. Därför blir dom liggande i skåp och förråd istället för att användas eller göras om. Jag undrar hur andra gör och känner inför återbruk av affektiva textilier.

1.2 Problemformulering

Vi har gått ifrån en tid där det var mer eller mindre ett traditionellt krav att alltid ha för händerna, flitens lampa lös stadigt och det fanns en uppskattning för det hållbara och det handgjorda, välgjorda. Nu är det här sättet att förhålla sig till livet och ägodelar utbytt mot konsumtion, som ofta står som en symbol för välstånd i dagens samhälle. (Lindgren 2009). För att få plats med fler nya saker kastar vi ut prylar långt innan de är uttjänta. Myrorna secondhand samlade under 2017 in 22 ton textil, saker, möbler och husgeråd varje dag i Sverige (Myrorna 2017). Vi lever i en tid där negativ klimatpåverkan går hand i hand med ökad konsumtion vilket ses som ett stort problem, samtidigt uppmuntras det till minimalism i hemmet och utrensning av grejer genom olika metoder har blivit populära. Framför allt en metod som kallas Kon Mari har tagit stor plats i tv och på sociala medier, som i korta drag går ut på att bara spara saker som ger glädje, ”*sparks joy*” (KonMari u.å.).

Ett ökat intresse för klimatet har resulterat i att återbruk har blivit en stor rörelse inom vissa grupper i Sverige. Återbruk kan vara ett sätt att ta ansvar för samtidens skenande konsumtionsutveckling som en del av en hållbar utveckling där balansen i ekosystemet sätts i första hand (Odengard 2015 s. 35). En kan se på återbruk som ett sätt att bli mer cirkulär i hushållningen, för att spara på jordens resurser. Men hur gör vi med de saker som har affektionsvärde, återbrukas dem? Tänker speciellt på om och hur de textilier med affektionsvärde återanvänds istället för att vara hyllvärmare eller förpackade minnessaker i ett förråd och om det skulle kunna vara ett sätt att låta de leva vidare aktivt i vardagen. Kan en låta känslor vara agens i textilt återbruk?

1.3 Frågeställningar

- Återbrukas textilier med affektionsvärde?

- Hur känns det att återbruka affektiva textilier?
- Ändras det personliga värdet efter återbruk?

1.4 Tidigare forskning och kunskapsläge

I följande stycke redovisas den forskning som ligger till grund för uppsatsens ämne, vilka textilier vi sparar på och hur återbruk har sett ut förr och nu. Det har varit svårt att finna forskning som behandlar uppsatsens specifika vinkel på återbruk men har funnit lite om vilka traditioner det finns kring återbruk av affektiva textilier i bland annat Amerika.

1.4.1 Textilt återbruk- förr och nu

Återbruk kan kort förklaras som ett sätt att förlänga livslängden på en produkt eller att skapa en ny produkt av en gammal, men behovet av återbruk har inte sett likadant ut genom tiderna. Historiskt har lappning, lagning och att på olika sätt ersätta utslitna delar av ett plagg för att få dem att hålla längre, varit ett självklart sätt att hantera textilier på. Man tog tillvara på de delar av plagg som gick att återanvända, såsom till exempel knappar, dragkedjor och band för att använda på nytt. När en inte kunde använda textilen till något mer kunde man till exempel göra trasor för rengöring av dem eller använda dem till trasmattor (Palmsköld 2013 ss. 74–82). Återbruk var nödvändigt och en del av hushållstrategin, vanligt folk tillverkade sina kläder själva. För att kläderna skulle hålla så länge som möjligt och kunna ärvas vidare var det viktigt att materialet var av god kvalitet. Under årtiondena runt 1900-talets mitt var det först mer statusbärande att konsumera färdiga kläder men under andra världskriget var det återigen lappa, laga och hemsytt som gällde. När kriget var över föll man på nytt in i konsumering av kläder (ibid). I fotspåren efter industrialismen och post-industrialismen blev konsumtion ett sätt att visa status och att slänga fullt fungerande saker man inte längre önskade har skapat det slit-och-slängsamhälle vi har idag (Algehed u.å.). Nu är återbruk något som vi ägnar oss åt utan krav på att vi måste, Palmsköld kallar det för kreativt återbruk (2013 ss. 97–110). Kreativt återbruk innebär att vi nu skapar nya saker av gamla med glädje och kreativitet. Att hitta vägar att omforma och nyskapa gamla textilier bland annat för nöjes skull.

Att handla second hand, sy sina egna kläder och återbruka har under 2000-talet blivit allt mer trendigt och populärt, den tidigare ängslan om att sticka ut och vara annorlunda är borta och det ses som positivt att använda sig av handgjorda och begagnade medel för att skapa eller förstärka en personlig stil och identitet (Hultman u.å.).

1.4.2 Affektiv textil

Vi rensar ut saker ur hemmen som skänks, säljs eller slängs, men i hushållen finns det vissa textilier som inte lämnas bort oavsett om de används eller ej.

Etnologen Anneli Palmsköld har i *Textilt återbruk: om materiellt och kulturellt slitage* (2013) bland annat undersökt hur människor sorterar ut bland sina textilier i hemmen. För att ta reda på hur vi går tillväga när vi bestämmer vad som ska sparas, slängas, återbrukas, skänkas eller på annat sätt lämnas vidare, använde Palmsköld sig av en frågelista som skickades ut genom Nordiska museet. Genom frågelistan kan författaren se att det finns en kategori av textilier som sparas av nostalgiska anledningar. Kläder och hemtextilier som på olika sätt är laddade med affektionsvärde, till exempel spädbarnskläder, handgjorda textilier som är egengjorda eller ärvda, plagg som burits vid minnesvärda tillfällen, särskilt fina textilier och sådana som tillhört någon avliden. Anhöriga som använt textilierna kan ha lämnat spår efter sig i form av dofter och spår av användning. Textilier som på olika vis bär på minnen, känslor och nostalgi. Palmsköld skriver att svårigheten med att göra sig av med de här textilierna är att de blir så personliga. Textilier med affektionsvärde sparas även om de inte används. (2013 ss. 64–66)

1.4.3 Förbindelsen mellan person och produkt

Kirsi Niinimäki har gjort flera undersökningar för att samla in kunskap om förbindelsen mellan person och produkt, för att finna ett hållbart sätt att designa kläder. Tillsammans med Ilpo Koskinen gjorde Niinimäki en undersökning av vilka faktorer som avgör vilka kläder och textilier som används under en lång period och vilka som bara används en kort period samt anledningarna till detta (2011). Författarna ville ta reda på hur människor knyter an och skapar relationer till produkter för att designers ska kunna använda sig av det för att skapa hållbara produkter med långt liv och på så vis komma ifrån slit-och-slängkonsumtionen. Författarna menar att det borde skapas produkter som konsumenten kan knyta band till. För att ta reda på vad som gör ett plagg affektivt sammanställde Niinimäki och Koskinen en enkätundersökning där informanterna skulle beskriva den hemtextil och det klädesplagg de ägt längst och vilka anledningarna till sparandet är. Undersökningen visade att de äldsta plaggen bar på de starkaste känslorna. De emotionella band som informanterna hade till textilierna kom från minnen sprungna från det förflutna, från människor, från platser, från barndomen, från händelser samt familjeband knutna till textilen. Det framkom också att affektion kan skapas genom de positiva känslor som plaggen ger, en taktil känsla av materialets mjukhet och en känsla av trygghet.

Plagg och produkter kan också få affektionsvärde på grund av hur de relaterar till det egna jaget, till exempel egengjorda och egendesignade ting, produkter som är gjorda specifikt för en själv, handgjorda saker, något som är unikt eller förstärker ens identitet (ibid.).

1.4.4 Känslor som agens i textilt återbruk

Vad görs då med de affektiva textilierna som stannar kvar? Jag har försökt hitta tidigare forskning och litteratur om hur vi gör och känner inför arbete med emotionell textil men jag kunde inte hitta mycket. Följande är det jag har funnit.

Anna Granberg har under en fristående kurs på Linköpings universitet skrivit en essä om broderi som kreativ aktivitet (2011). I texten skriver Granberg att arbeten med textilier som tillhört någon älskad kan vara en viktig del i sorgearbetet. En av Granbergs informanter säger att arbeta med textilier som tillhört någon nära som gått bort ger hen en känsla av att komma den personen nära.

I Amerika finns en tradition av att göra minnestäcken, *memorial quilts*. Det innebär att man gör ett lapptäcke av textilier som tillhört en anhörig som gått bort, eller textilier som symboliserar olika tider i livet, till exempel bebiskläder, kläder från skolgången eller liknande (Quilting 101 2019). Lapptäckena tar plats i hemmet och i livet hos de som har dem och existerar aktivt med ägaren. De skapar närhet till saknade anhöriga och en påminns om varma minnen och svunna tider. Webbsökningar på *memorial quilts* resulterar i en uppsjö av företagare som tar sig an andras textilier och gör minnestäcken åt dem. Marknaden verkar vara stor vilket tyder på att det är vanligt att återbruka affektiva textilier på det här sättet i Amerika. 1987 startade även projektet *The Aids Memorial Quilt*. Efterlevande till offer för AIDS kan sy paneler av minnestextilier för att hedra och minnas sina älskade. Panelerna fäst tillsammans i ett gigantiskt täcke som turnerar runt i landet (The Aids Memorial Quilt u.å.).

På landsbygden bland fiskare, bönder och skogsarbetare i Japan använde man för flera årtionden sen, sig av *boro* för att förlänga livslängden på textilier. De lappade och lagade med små bitar av trasor ovanpå ursprungstextilen. Det kunde vara täcken, bärsäckar, kläder och andra bruksmaterial i textil som helt täcktes av boro. För dem var lagningarna en ekonomisk fråga och en nödvändighet (Wada 2004). Textilierna ärvdes ofta och generationer av familjemedlemmar satte sina egna spår, flera olika människors noggranna avvägningar och personliga estetiska preferenser präglar utseendet av textilierna. Detta gör att textilierna blir en

länk till människors personliga historia och kultur. Textilierna bär på familjehistoria och det var vanligt att de genomgick olika förvandlingar även i användningsområde, till exempel kunde ett täcke bli en jacka (ibid). Idag ser många på borotextilierna med beundran, dem anses vackra och utseendet eftersträvas inom modernt mode idag. Men för de ursprungliga användarna var boro en symbol för skam för att inte ha råd med nya textilier (Futatsuya 2017). Något som idag anses vara ett vackert och beundransvärt arbete, skämdes tillverkarna och brukarna för. Jag tänker ändå att oavsett så var boro ett arbete där själ och hjärta lades ner och varje ny lagning symboliserar en människas existens och personlighet. Men det kan inte ses som en medveten och uttalad handling för att ta tillvara på affektiva textilier.

1.5 Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att genom en enkätundersökning, ta reda på hur människor känner när de återbrukar sina emotionella textilier. Detta görs genom spridning av enkäten på sociala medier.

1.6 Målsättning

Målet är att undersökningen ska ge kännedom om hur människor förhåller sig till affektiva textilier på ett sätt som gör att de kan bli något annat än innehåll i en garderob, att våga återbruka det vi redan älskar men inte använder så att det kan bidra till att skapa ett än mer cirkulärt flöde bland sakerna i hemmet.

1.7 Begreppsdefinitioner

I det här avsnittet klargörs en del av de ord och begrepp som används i uppsatsen. För att underlätta för förståelsen och undvika missförstånd då ord som återbruk och affektion kan ha olika eller flera betydelser.

1.7.1 Textilier

Textilier kan bland annat innefatta kläder, gardiner, dukar, mattor, sängkläder, beklädda möbler, gosedjur, handdukar, kuddar och plädar. Allt vi omger oss med som är gjort i textil. Det kan vara industriellt producerade föremål, det kan vara handgjorda.

1.7.2 Textilt återbruk

Angående textilt återbruk syftar jag i min undersökning på all typ av omformning av textilier. Det kan till exempel vara vuxenkläder som blir barnkläder, sängkläder som blir kläder, mattor

eller kanske gardiner. Dukar som blir underlag till broderier. Kanske får textilen en helt ny roll, där det taktila ändras, kanske en uppdatering av ett plagg, så kallad *upcycling* eller bara fråga om att sy om ett plagg så att det passar den egna storleken. Mormors alla dukar kanske blir ett lapptäcke och mammas älsklingskläder likaså.

1.7.3 Affektionsvärde och affektion

Med affektionsvärde avses det värde saker innehar som är baserad på våra känslor och minnen. Affektionsvärde kan finnas i vad som helst och av vilka, högst personliga, anledningar som helst.

I fråga om affektion är det de känslor vi får av kärlek, tillgivenhet och/eller andra känslor eller band till saker som skapas av olika orsaker.

1.8 Avgränsningar

Uppsatsen avgränsas till att endast behandla de textila föremål som en människa innehar. Dels för att en omfattning av alla ting ett hushåll kan ha skulle bli alltför omfattande och för att jag tror att det ofta är textilierna som tillskrivs starkast känslor överlag och är de som oftast återbrukas.

Uppsatsen behandlar endast återbruk av ”vanligt” textilt material när jämförelse görs i hur känslan skiljer sig mot arbete i material med affektionsvärde. Med vanligt textilt material menas sådant som inte bär på affektionsvärde. Uppsatsen syftar inte till återbruk i undersökningen, som sådant som säljs och skänks. Textilt återbruk och användningen av det historiskt och nu samt undersökningen begränsas geografiskt till Sverige.

1.9 Metod

I undersökningen används kvalitativ metod för att det ger möjlighet att komma nära människors uppfattning om vad som är viktigt för dem och varför det är viktigt (Alvehus 2013 s. 20). Kvalitativ metod kan även ses genom Latours aktör-nätverk-teori där betydelser istället ger plats åt hur olika aktörer har verkan på händelseförlopp och hur det gör att saker får en specifik utveckling (Latour 1998). En kan se på beteendet med att spara på affektiva textilier men inte göra något med dem som en utveckling som upphör. Aktören kan eller vill inte ta sig an dem, kanske av vördnad eller sentimentalitet, så textiliernas utveckling cementeras och stannar av. Återbrukas textilierna är det en effekt av aktörens inverkan för att textilierna ska utvecklas vidare.

Det finns flera sätt att utföra en kvalitativ undersökning på, bland annat genom intervjuer och enkäter. Valet föll på att göra en webbenkät som skickas ut i utvalda grupper på Facebook. I boken *Att få svar: intervju, enkät, observation* skriver Jan-Axel Kylén (2004) att ”Vi bör sträva efter källor som kan ge konkreta detaljer och beskrivningar av händelser, förhållningsätt, reaktioner, attityder eller utsagor”. Med det i åtanke och en önskan om att få så många och utförliga svar som möjligt, delades enkäten i olika slutna grupper på Facebook. Alla med anknytning till textilt hantverk eller skapande, då jag bedömde att det var här erfarenheter av det slag jag efterfrågar kan finnas.

Ett hermeneutiskt förhållningsätt har använts i analysen och tolkningen av materialet. Hermeneutiken baseras på att subjektet, forskaren, genom tolkning kan förstå andra människor och deras liv antingen genom skriftligt eller talat språk men också genom att se på mänskliga handlingar och det som är betydelsefullt i livet (Patel & Davidson 2011 ss. 28–29). Författarna ser på användningen av den egna förförståelsen av ämnet och ens empatiska förmågor som fördelaktigt när informanterna tolkas.

1.10 Etiska överväganden

I enlighet med vad författarna i *Forskningsmetodikens grunder* (Patel & Davidsson 2011 ss. 74–75) skriver angående etik i enkätundersökningar och intervjuer finns det i missivet, det inledande brevet, en beskrivning av syftet och hur användning och anonymitet hanteras. Det klargörs att materialet endast kommer att användas i den här kandidatuppsatsen och att enkäterna inte kommer delas vidare samt att uppsatsen publiceras i Göteborgs universitets uppsatsdatabas. Det står att deltagarna är anonyma, identiteten bakom enkätsvaren kan inte ses. Det står även att informanterna kan komma att citeras, men om det finns invändningar till det har deltagaren möjlighet att kommentera så i sista frågan. Med den informationen har är det tydligt för informanterna att Vetenskapsrådets fyra etiska huvudkrav på forskning: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet följs och tas hänsyn till (Patel & Davidsson 2011 s. 63). Missivet kan ses i Bilaga 1.

Genus behandlas inte i min undersökning och det har uteslutits frågor om kön i enkäten. Det finns ingen anledning till att det skulle vara av betydelse då vi alla är människor. Människor med känslor och tankar, så för undersökningen spelar det ingen roll vilken könsidentitet en informant har. Det är viktigt att enkäten ska kännas inkluderande för alla. För att reda ut i frågan

huruvida forskare bör ställa frågor om kön och om det ens är viktigt hämtades information från RFSL (RFSL 2016) och det beslutades därefter att inte inkludera frågan om kön.

1.11 Teoretisk referensram

I det här stycket beskrivs de olika teorier eller förhållningssätt som står som ett filter vilket undersökningen kan understödjas av och tolkas igenom. Det handlar om en förståelse för hur något kan få affektionsvärde. Det handlar också om konsumtion, återbruk och miljö, varför det är viktigt att ta till vara på de resurser vi redan har.

1.11.1 Relationer till saker

För att förstå varför textilier kan ha affektionsvärde är det av vikt att förstå att människor kan ha relationer och känslor till föremål. Känslorna kan vara av olika karaktär och relationen till saker kan också te sig på olika sätt vilket är viktigt att ha i åtanke, då återbruk av sådana ting kan vara svårt.

Jonas Frykman, professor i etnologi, skriver i *Sensitive objects* (2016) att ärvda saker kan ge upphov till känslotillstånd som kan vara abstrakta och svårgripbara. Att arvegods kan ha ett estetiskt och/eller finansiellt värde för utomstående som blir obetydligt för innehavaren. Föremålen agerar som en minneskapsel innehållande barndom, det förflutna, nutiden och framtiden. Speciella händelser ger liv åt materiell kultur, affektionsvärdet hör samman med föremål, historia och berättelse (Arendt 1958). En stark emotionell koppling till föremål gör att trauman kan uppstå när dessa föremål tas ur sin kontext, blir flyttad till ett annat utrymme eller till ett annat hem. Men det kan också ge upphov till att föremålet får ett nytt liv, en ny kontext att leva vidare i med förnyad energi och nya betydelser. Det här avser inte bara ens egna föremål utan även avlidna närståendes kläder och föremål. (Frykman 2016 s. 167)

En kan också se på saker som en förlängning av oss själva. Föremål blir till identitetsformare, som kärll innehållande det som formar oss, till exempel minnen och relationer. Människor som förlorar hem och saker i katastrofer upplever att delar av deras identiteter går förlorade och sörjer detta. Inbrott och stöld är exempel där offren istället för att sörja den finansiella förlusten istället påverkas av intrånget genom att känna kränkningar och emotionell förlust. (Jarrett 2013). I ett experiment utfört av psykologerna Kyungmi Kim och Marcia Johnson bekräftas att ens egna föremål aktiverar samma områden i hjärnan som vårt självmedvetande (2013).

Våra relationer till saker, precis som till andra människor, får en djupare tillgivenhet och mening ju längre vi är tillsammans med dem. Hos äldre människor finns ofta många ägodelar som följt dem genom livet, i lycka och i sorg och det är vanligt att var och ett får stå som representation för speciella minnen och händelser. Föremålen symboliserar och berättar om en livshistoria (Jarrett 2013). Vi kan även använda saker som ett substitut för avsaknaden av närhet till en vi älskar. Små barn kan till exempel använda en snutte eller ett gosedjur som ersättning för sina föräldrar när de inte är i närheten. Vi kanske sparar otvättade kläder för att behålla någons doft. Vi kan också ha en omedveten uppfattning av att fysisk kontakt med ett föremål gör de besjälade och att vi på så vis kommer i kontakt med en annans väsen när vi rör deras föremål (Russo 2018). Russo beskriver det som ett basalt behov att känna förbindelse till andra människor och att vi ibland bara har möjlighet att känna den kopplingen genom saker.

1.11.2 Taktilitet

När vi berör en yta uppfattar vår hud information om det vi rör vid, hur föremålet känns och hur det känns mot vår hud. Hur en yta uppfattas av just din hand är en subjektiv upplevelse där det är den enskilda personen som tolkar informationen som beröringen ger (Johansson & Sindelar 2011).

Någon kan må fysiskt dåligt och får rysningar av att beröra ett visst material, medan samma beröring för någon annan inte ger någon reaktion alls eller kanske till och med ger en känsla av välbehag. Känslan av ett tyg mot hud kan frammana minnen och känslor.

1.11.3 Livscyklanalys och miljöpåverkan

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut har samlat forskare och experter inom olika områden i *ReUse! En antologi om återbruk* (Karlsson & Thomsen u.å.) där författarna behandlar ämnet återbruk utifrån att världens resurser är ändliga och att återbruk bör och måste bli ett sätt för oss att komma ur slit-och-slängsamhället som påverkar vårt klimat och vår miljö negativt.

Livscykelanalysexperten Johanna Berlin redovisar i sitt kapitel i antologin för vilka produkter som är viktiga att återbruka (u.å. ss. 19–23). Genom livscykelanalys kan vi se vilken miljöpåverkan en produkt har under de olika stadierna i sin livscykel, som startar med råvaruutvinning och tillverkning till försäljning och användning och slutligen avfallshantering. I livscykeln räknas även alla transporter av produkten in. Produkter som kräver energi under användning, som till exempel bilar och elektroniska produkter, har en hög miljöpåverkan under

tiden de används medan till exempel textilier och möbler har en hög miljöpåverkan när de tillverkas och liten när de används. Textilier är därför ypperliga att återbruka och om återbruk kan ersätta ett nyinköp sparar man på resurser och miljöpåverkan från fler livscyklar. Berlin skriver att man i en studie i Storbritannien (Woolridge A, et al 2006), jämförde hur miljöpåverkan av nyinköpta kläder ser ut i jämförelse med om man återbrukade kläder istället. Resultatet visar att ett kilo nyinköpt bomull motsvarar ett års användning av lågenergilampa som lyser dygnet runt. Så mycket sparar en om en återbrukar motsvarande mängd kläder istället för att köpa nya. För polyesterkläder i samma vikt sparar man ett och ett halvt års belysningstid. Återbruket som åsyftas i antologin innefattar inte bara omformning av kläder utan även andrahandsmarknaden.

1.11.4 Knyta an och eftertänksam konsumtion

I boken *Grejen med saker* har Helena von Zweigbergk tillsammans med konstnären Cilla Ramnek och fotografen Pia Ulin utforskat von Zweigbergks hem i jakten på svar om vad som gör vissa saker så betydelsefulla, varför vi skaffar dem och vad de kan betyda (2019). De diskuterar även vårt moderna samhälles syn på konsumtion och det ständiga behovet av att köpa nytt och vilken negativ miljöpåverkan det har. Angående det stegrande prylsamhället resonerar författaren att lösningen på överkonsumtionen kan vara att knyta starkare band till de saker en redan har och om en införskaffar nytt, göra det till ett speciellt tillfälle och ”ära det” så att behovet av nya saker inte tar över. Försöka fokusera mer på det vi redan har och att älska de sakerna än mer (von Zweigbergk 2019 s. 43).

1.12 Källmaterial och källkritik

Enkätundersökningen, vars svar uppsatsens frågor besvaras med, utgår ifrån informanternas egna upplevelser. Upplevelser som för dem är sanna och som för oss att betrakta som sanna. Svaren kan ha blivit styrda av sättet jag har ställt mina frågor på och resultatet kan också påverkas av min tolkning av svaren, helt objektiv kan en endast vara i frågor som behandlar ren statistik (Kylén 2004 ss. 150–155).

En informant kommenterade att frågorna inte var neutrala ställda för dem som har inte har en sentimental inställning till sina textilier. Jag ansåg att det viktigt att frågorna var ställda på ett sådant sätt att det tydligt framgår att det är känslor, positiva likväl som negativa, kring affektiva material som efterfrågas och inte tankar om återbruk av vanligt material utan emotionellt värde.

Det här är min första enkätundersökning och jag kan i efterhand se vad som kunde ha gjorts annorlunda. Det hade varit fördelaktigt att testa enkäten på en mindre grupp innan och tagit emot respons och sedan ändrat om det behövdes innan den skickades ut på riktigt. Jag var heller inte bekant med alla funktioner som webbenkätsidan erbjöd och märkte senare att det fanns funktioner jag missat som kanske underlättat arbetet lite.

2 Undersökningsdel

2.1 Genomförande

När jag funderade över hur insamlingen av information skulle gå till, var min första önskan att samla in historier. Insamlingen skulle då genomföras genom att jag delade information om min uppsats och mina frågor tillsammans med en guide som stöd och en förfrågan om att skicka in historier om återbruk av affektiva textilier till min mail. Jag insåg dock att det kändes orimligt att tro att för mig främmande personer skulle vilja lägga ner tid på att göra det. Den handlingen skulle innebära flera steg av engagemang. Därför sammanställdes en enkät för att göra det hela enklare och mer lättillgängligt. Informanterna behöver då bara följa en länk, fylla i svaren och klicka på skicka. Svarsfrekvensen bedömdes högre genom en enkät.

2.1.1 Metodbeskrivning

Enkäten är en webbenkät och som används för att nå ut till så många av intresse som möjligt och i ett större geografiskt område genom att dela den på sociala medier. Enkätens utformning består till störst del av öppna frågor, vilket gör att informanterna kan berätta med egna ord om sina upplevelser. Enkäten inleds med tre frågor med fasta svarsalternativ som följs av fem frågor där deltagaren svarar med egna ord. Det är betydelsefullt att deltagarna känner sig fria att skriva vad de vill och med egna ord.

Frågorna i enkäten var följande:

- Ålder? (fasta svarsalternativ)
- Har du textilier med affektionsvärde? (fasta svarsalternativ)
 - Ja
 - Nej
- Vad gör du med dem? (fasta svarsalternativ, flera svar möjliga)
 - Använder ej. Sparar i garderob, förråd/vind.
 - Använder till vardags
 - Använder vid högtider eller fest
 - Återbrukar
 - Annat (fält att fylla i med egna ord)

De som valt "Återbrukar" skickas vidare i enkäten, för de andra avslutas den. Resterande frågor är öppna och informanten svarar med egna ord.

- Vad har du återbrukat?
- Hur kändes det under tiden du arbetade med den emotionella textilen?
- Hur kände du för arbetet när det var klart?
- Använder du det du återbrukat? Hur känns det i så fall jämfört med föremål tillverkade i "vanligt" material?
- Om du har något att tillägga är ordet fritt här!

I *Enkätboken* skriver Jan Trost (2012 ss. 74-75) att en avslutning med en kravlös fråga ger deltagaren ett tillfälle att kritisera enkäten eller tillägga något som de inte har haft chans till i föregående frågor.

Då jag beskrivit ämnet och mina frågeställningar i uppsatsen för människor runt mig märktes det att det var många som uppfattade det som att uppsatsen skulle handla om "vanligt" återbruk och missade vinkeln mot de affektiva materialen. I missivet till enkäten gavs därför några exempel på affektiva textilier och hypotetiska reflektioner för att klargöra att det var återbruk av affektionsmaterial och inte vanligt återbruk som avsågs (Bilaga 1). Det strävades efter att inte styra informanterna i enkätfrågorna och beslutet togs att viss klargöring i missivet inte skulle påverka svaren på frågorna utan snarare ge en viss eftertanke och förtydliga undersökningens vinkling. Ändock var det en del svar som pekade på att informanterna svarade på frågorna utifrån återbruk av vanligt material, vilket såklart också är intressant och kanske kan tyda på att de inte gör någon skillnad på arbete med affektivt material och vanligt.

Gensvaret på enkäten har varit överväldigande och det har kommit in långt fler svar än förväntat. Jag insåg att ett system för att kunna sammanställa resultaten var nödvändigt, främst bland de öppna frågorna. Enkäterna gick igenom en åt gången och varje svar sattes i kategorier utifrån innehållet. Substantiv som beskrev känslan informanterna hade under och efter arbetet, till exempel stolt, glad, sorgsen kategoriserades. En del svar var korta, ofta bara med ett ord eller två, medan andra kunde innehålla flera meningar. De korta svaren samlades i en sammanfattning under varje svar då många svarade med samma eller liknande ord. De informanter som gett långa beskrivande svar samlades i en mapp för att kunna användas mer ingående eller som citat. Det kategoriserades också utifrån olika ståndpunkter då åsikter om och

anledningar till återbruk ofta förekom, till exempel klimat- och miljöperspektiv, konsumtionsmotstånd och ekonomiska skäl. Det här var ofta saker som kom upp i den sista frågan där ordet var fritt.

På grund av att enkäten sammanlagt har gett 1470 olika svar och att en begränsad tid för arbetet har funnits, redovisas resultatet genom sammanfattningar när en större grupp svarat på liknande eller på samma vis och sedan har ett antal informanter valts ut för att citeras i texten. Urvalet som citerats har valts av olika anledningar, det kan vara på grund av att de innehållit mer ingående beskrivningar, för att de förstärker eller förtydligar en sammanfattning eller för att informanten kanske återspeglar en kontrasterande tanke eller känsla mot en större grupp av likartade upplevelser. Det har varit av angeläget att så många olika tankar och känslor som möjligt får utrymme.

2.2 Resultatet av enkätundersökningen

215 personer har öppnat och påbörjat enkäten men av dem har 35 inte slutfört den. 180 personer har svarat på enkätens första frågor och sedan inte skickats vidare till de öppna frågorna då de inte valt "Återbrukar" i fråga tre. 140-144 personer har svarat på de öppna frågorna och 66 personer har gjort tillägg i sista frågan. Nu kommer resultatet av varje fråga mer ingående behandlas.

Ålder? (Antal deltagare: 177)

- 10-29 år - 17 (9.6%)
- 30-39 år - 34 (19.2%)
- 40-49 år - 25 (14.1%)
- 50-59 år - 25 (14.1%)
- 60-69 år - 41 (23.2%)
- 70-79 år - 16 (9.0%)
- 80-89 år - 2 (1.1%)
- 90-99 år - 0

Har du textilier med affektionsvärde? (Antal deltagare:180)

179 (99.4%): Ja

1 (0.6%): Nej

Vad gör du med dem? (Antal deltagare:180)

99 (55.0%): Använder ej. Sparar i garderob, förråd/vind.

73 (40.6%): Använder till vardags

62 (34.4%): Använder vid högtider eller fest

144 (80.0%): Återbrukar

15 (8.3%): Annat

Här har många gett fler svar, ofta att de inte använder och att de återbrukar, alltså att de gör både och. En annan vanligt förekommande kombination var använder ej, använder till vardags och använder till högtid eller fest.

Den första av de öppna frågorna ”**Vad har du återbrukat?**” är inte den viktigaste frågan för min undersökning, men ger en bra öppning för att svara på efterkommande frågor då informanten kan återkoppla till det de har skapat utan att behöva beskriva dem ingående. Svaren har varit många och har till exempel handlat om att sy om lakan, gardiner, och dukar till kläder, tygkassar och andra bruksföremål och accessoarer. Vuxenkläder till barnkläder. Modifieringar av brudklänningar fanns flera exempel på och även omarbetningar av befintliga plagg för att passa den egna eller andras storlek. Omklädnad av möbler och tillvaratagning av spetsar, broderier och monogram samt destruktion av obrukbara plagg för att behålla knappar, dragkedjor och liknande. Fler informanter har gjort tavlor av textil och broderier eller hänger plagg på väggen som är särskilt värdefulla för dem. En del svarade även att de sen uppväxten var lärda att ta tillvara på alla material oavsett värdeladdningar.

På frågan ”**Hur kändes det under tiden du arbetade med den emotionella textilen?**” hade det flesta positiva känslor kopplade till arbetet. Glädje, nostalgi, vördnad, kul, fint, härligt, rörd, kärleksfullt, meningsfullt och högtidligt var ord som återkom flest gånger. Flera tänkte på de som en gång tillverkat textilierna, på historien den berättar och minnet av anhöriga.

En respekt och uppskattning för det arbete kvinnliga generationer lagt så mycket tid på fanns också att utläsa i flera enkätsvar. ”En glädje, respekt och ömhet för mina kvinnliga släktingars och familjs handarbete. En respekt för deras möda och noggrannhet.” (Informant 3). Många upplevde lycka över att ge textilierna fortsatt liv. Två informanter kände närvaro av en anhörig genom arbetet och flera andra en samhörighet med tidigare generationer. ”Det är roligt att se att något som man tyckt om blir något annat som går att använda. Det blir en varm känsla i kroppen när man ser det man skapat komma till användning igen. Trasmattor och lapptäcken

blir lite som en minnesbild av de som använt textilierna tidigare.” (Informant 37). Glädje över att ge saker ett nytt liv och ett nytt användningsområde i en ny tid, att bli en del av historien, känns betydelsefullt för många.

Flera vittnar om att arbetet kan vara väldigt känslösamt och det är vanligt att känna både glädje och sorg, bra och mindre bra minnen samtidigt. ” Det var så roligt, men ibland också sorgligt när minnena kom över mig. Men mest var det glädje...” (Informant 8). ”Det kändes väldigt bra att sitta där och göra om. Där dök upp många tankar och många minnen, både goda och inte så goda.” (Informant 4).

Femton personer uppger att det är läskigt att klippa i affektiva material då en rädsla finns att förstöra det om det nya arbetet inte blir som en vill. (Informant 1) beskriver känslorna så här:

Förväntansfull inför den nya produkten, men otroligt ångestfylld över risken att räkna ut mönstret fel eller att klippa fel. Känns ibland lite vemodigt och sorgligt att klippa eller "förstöra" originalföremålet". Samtidigt blir alternativet att göra sig av med textilierna då det finns en begränsad mängd förvaringsyta. Då känns det bra att en liten del av föremålet får fortsätta vara en del av mitt liv. Vissa föremål får ligga och mogna i några år innan jag vågar skapa något nytt av de. Då har jag hunnit få lite mera distans till de känslor jag själv har/får med egna textilier och med de minnen jag förknippar med mormor eller farmors textilier. Först då är jag redo göra något nytt.

”Bra, fast läskigt att klippa i saker som t.ex. min mormor broderat. Hon hade ju tänkt att jag skulle använda dom som dukar, men det gör jag inte, bättre då att sy av, men jag känner mig lite skyldig. Det är stort att klippa i någons handarbete.” (Informant 11). (Informant 20) skriver följande:

Att sätta saxen eller sprätten i plagget/textilien är nervöst - tänk om det blir fel eller inte blir bra. Inte en rädsla för att jag ska ångra att jag valde att "förstöra" plagget [...] däremot en oro för att klippa eller tänka fel, så att tyget inte räcker. När man arbetar med att sy nya plagg av gamla med starkt affektionsvärde har man verkligen bara en enda chans! Det går inte att sy en ny - för då är affektionsplagget redan slut! Men samtidigt är det en våg av värme i bröstet under hela processen när man sitter och såväl planerar som klipper och syr i affektionstyget [...] För mig är det under omarbetsprocessen affektionskänslorna blommar ut.

Trots det är de flesta överens om att det är en skön känsla som uppstår efter att en kommit över den första tröskeln av rädsla. ”Lite nervöst ifall det skulle bli fel, glädje över hur fint det blir, stolthet o nöjdhet, skönt och typ lite lättad att fatta beslut att klippa i stället för att det ligger o tar plats till ingen nytta o glädje i tygskåpet” (Informant 23). Flera upplevde också dåligt samvete över saker som bara blir liggande och inte används.

Tjugo personer skriver att det, förutom ovanstående känslor, även känns bra ur ett miljö- och klimatperspektiv. Att det adderar extra förnöjsamhet när en vet att en dessutom gör en god insats för vår planet. Att jordens resurser är ändliga kommenterar några. En handfull andra ger uttryck för att de föredrar att sy, framförallt barnkläder, av gamla textilier där kemikalierna redan är urtvättade sen länge och tyget är mjukt och lent.

Några personer har ekonomiska motiv där det kan vara av nöd tvunget eller som en bonus, att återbruka. Samtidigt känner en annan att arbete med affektiva textilier för hen kan vara frikopplade från ekonomi- och miljömotiv och skriver: ”Känner tillfredställelse över "släktens gång". Och det handlar MER om känslor än om rationellt, ekonomiskt, miljösparande återbruk.” (Informant 28). Det här återkopplar också till rädslan att klippa eller göra fel i arbetet med affektiva material, att känslorna kan vara överordnade behovet av att återbruka. En informant säger angående behovet att det ibland kan vara överordnat och på så vis skapa sorg: ”Vissa är sorgliga att ”behöva” använda medans andra bara är kul att kunna göra nåt av och använda istället för att ha i skåp och lådor” (Informant 6). En informant skriver att det känns jobbigt att göra om textilierna men att de känslorna ändå får stå tillbaka: ”Jobbigt. Jag älskar historia och när man klipper i tyget känns det som att skända minnet. Det är inte längre det minne det varit. Men är det mellan att textilien inte har ett användningsområde och slängs eller återskapas så väljer jag att återälska . Då syr jag om med vemod och kärlek.” (Informant 7). I kontrast till det här uppger två personer att de inte känner något särskilt under arbete med återbruk av affektiva material.

På frågan ”**Hur kände du för arbetet när det var klart**” är de mest förekommande orden nöjd, stolthet, lycka, roligt, tillfredställelse och glädje. Många uttrycker speciellt glädjen över att bära något som är unikt och som bär med sig en historia och minnen. Några skriver att även om arbetet inte blivit helt perfekt eller så som de tänkt sig så väger det emotionella värdet upp. Dock känner inte alla så: ”Olika. En del saker har jag älskat, annat hatat. Nästan ännu svårare att göra sig av med det efter återbruket, då jag DESSUTOM lagt tid på det...” (Informant 33).

Många av de medverkande beskriver det som viktigt att textilierna inte blir liggande och att det ger glädje att se dem få nytt liv. ”Jag tycker om att ha den äldre generationen med mig. Speciellt när det handlar om att använda sånt som har sytts, broderats eller på annat sätt skapats av kvinnor. Så många bruksföremål som inte värderas tillräckligt, det känns stort att låta dem få nytt liv och inte bara låta dem ligga i skåp och lådor.” (Informant 29). ”Textilen blev på något sätt ändå mera värd. Liksom förädlad. Var mycket, mycket nöjd.” (Informant 19).

En handfull personer uttryckte en skillnad mellan känslorna under arbetet med textilierna och efteråt. (Informant 20) skriver:

En glädje i att ha tyget bevarat, och alltid nöjd med mitt beslut att ta tillvara och göra om. Däremot är det inte med nödvändighet samma varma inre känsla när jag ser eller använder den färdiga produkten som jag hade under processens gång. Det är att ha tagit vara på och försökt få något (och någon!) att leva vidare genom en skapandeprocess som är glädjeämnet för mig när det kommer till att återbruka textilier med starkt affektionsvärde.

En informant uttryckte att affektionsvärdet kan förändras beroende på vem som innehar materialet. ”Jag kände att detta måste jag behålla själv. Ibland säljer jag eller ger bort de klänningar jag syr av gamla tyger, men de klänningar jag sytt av mormors gamla textilier behåller jag. Jag vill att de ska vara kvar i släkten, annars försvinner affektionsvärdet.” (Informant 2)

En informant ser det istället som att det är hantverket som kopplar samman banden bakåt och inte nödvändigtvis textilierna i sig. ”Nöjd med resultatet. Kände mig inte nostalgisk. Det var ju något nytt. Men eftersom jag har en textilskapande släkt så ger hantverket mig en nostalgisk känsla av släktband” (Informant 7).

Många känner en att det är roligt och spännande att vara kreativ med de utmaningar som affektiva material utgör och hittar flera orsaker till att känna glädje och uppskattning för sina återbrukade saker. ”Nya kläde för noll kronor samt att jag inte behövde göra mig av med mammas klänningar. Tyget var fint och det kändes extra härligt att vara kreativ med det som fanns att tillgå. Samt att mammas lukt hängde kvar i tyget vilket gav en speciell känsla” (Informant 38). Doft som sitter kvar i tyget återkommer hos några av informanterna. Det finns även beskrivet av flera att bära plaggen känns som att få en varm kram från den saknade som textilen en gång tillhört.

På frågan ”Använder du det du återbrukat? Hur känns det i så fall jämfört med föremål tillverkade i ”vanligt” material?”

För många håller känslorna från arbetet med textilierna i sig även under användningen. De allra flesta är överens om att det känns bättre och mer speciellt med de affektiva textilierna. ”Ja använder mer pga känslomässiga värdet än jag troligen skulle gjort annars.” (Informant 16). ”Mycket finare för mig. Vartenda stygn är fyllt av kärlek, så det värmer extra.” (Informant 36). ”Ja. Det känns som att det nya plagget har ett adderat värde. Även om resultatet (i detta fall en klänning till barn) inte är perfekt sett till sömmar etc, så har det ett värde som andra till synes perfekta plagg kan sakna” (Informant 35). ”Dem blir en del av vardagen så att personen får vara närvarande hos oss varje dag.” (Informant 34). ”Meningsfullt, som att sluta en cirkel.” (Informant 5). ”Mer värdefullt. Som att det tyget får en andra chans, och jag minns med glädje den personen som haft det innan mig och är stolt för att jag kunde göra något nyttigt med det.” (Informant 26).

Jag använder majoriteten av de nya föremålen. Om jag blir missnöjd får de ofta vänta några år innan de blir något nytt som då kan användas som vanligt. Det har funnits tillfällen då jag varit missnöjd med resultatet, ofta om jag gjort om föremålet för snabbt. Då ångrar jag mig, inte att jag gjorde något nytt utan att jag gjorde "fel" föremål. Med de ärvda textilierna känns det som om en del av mormor/farmor är med mig ut på stan när jag bär kläder jag skapat av deras textilier. Det blir ett sätt att minnas och på ett sätt att " umgås" med de man inte längre kan prata med. Jag tror de skulle varit nöjda med det jag skapat. (Informant 1)

Två personer skriver att de kan känna affektionsvärde även inför textilier gjorda av en obekant. (Informant 4) skriver: ”Såklart är det speciellt med de personliga banden, men jag kan känna varmt även för arbeten som helt okända har gjort. Att använda/återbruka något är ett sätt att värda någons arbete och därmed också liv. Det är det minsta jag kan göra för dem som levt före mig.”.

Några skriver att om de används beror på ifall de är nöjda med resultatet eller inte. Ibland kan de få ligga till sig och kännas bättre med tiden eller så används de aldrig. Två informanter uppger att de enbart använder plaggen hemma när ingen ser, om resultatet blivit dåligt, för att det emotionella värdet fortfarande är högt.

Alla skiljer inte känslorna åt lika mycket utan flera skriver att de tycker att det känns lika bra, så länge det är återbrukat material av något slag. För (Informant 20) kan det kännas olika:

JA! Har jag en "låg" dag kan det lyfta, stärka och trösta mig. Jag har också vid något tillfälle, för att orka med en mycket känslösam begravning, haft kläder på mig sydda delvis av återbrukade textilier från den person som avlidit. Men en "vanlig" dag känns det oftast inte annorlunda att använda något jag återbrukat jämfört med något jag sytt av vanligt material. (Informant 20)

Några av informanterna skriver att de använder det dom återbrukar men att de är mer rädda om dem än om andra saker. (Informant 30) skriver:

När barnen använder gamla klänningar som min mormor har sytt fylls jag av vördnad och kärlek, samtidigt som det känns lite läskigt att de sliter ut och förstör. Kluvna känslor. Å ena sidan vill jag att sakerna kommer till användning och vi minns min mormor och beundrar hennes arbeten, å andra sidan känns det lite "respektlöst" mot hennes slit när 3-åringen kladdar och gör sönder...En helt annan känsla gentemot "vanliga" kläder. Så mycket känslor.

Att ett ingrepp på en textil kan addera värde och historia skriver två informanter om: "Känns speciellt att mina barn vill använda det jag syr till dem. Värmer mitt hjärta att deras barn inte tvunget ska ha nytt å modernt, utan det jag gjort blir i sig ett nytt affektionsvärde, som blir speciellt för dem. Kläderna får sitt eget "brand", som ingen annan har." (Informant 21). "Hoppas att fler inser att det finns en stor skatt i allt det som tidigare generationer lämnat efter sig, inte minst det textila. Man kan göra mycket och något jag upptäckt: jag kan bära med mig mina föräldrar, och andra närstående, varje dag, genom att återbruka. Det ger värme. Och de förändringar jag gör tar ju inte bort det som gjorts tidigare, utan förändrar och förstärker det ursprungliga lite." (Informant 27).

Under den sista frågan "**Om du har något att tillägga är ordet fritt här**", skrev många glada tillrop över ämnet på den här uppsatsen och olika tankar om återbruk i allmänhet, tankar om klimat och kvinnoarbete förekom bland flera.

En informant reflekterade över vilka känslor som textilierna förmedlade och att de påverkar användbarheten, "Textilier med positiva minnen ger positiv känsla. Lapptäcket var blandade minnen och användes aldrig. Fick gå till insamling." (Informant 16). (Informant 17) speglar en försiktighet kring materialen som gör dem svåra att ta sig an: "Jag spar mycket material med affektionsvärde men har inte kommit igång riktigt att använda det. Vill liksom inte chansa på de materialet." (Informant 17). En informant återger de mer negativa känslorna en kan stå inför

när det kommer till hantering av affektiva saker ”Sparade nostalgigrejer är dock inte bara glädje, det är också lite stress press o dåligt samvete, beslutsångest och en känsla av att både vilja ha kakan o äta den” (Informant 23).

Känslan av att vara en del av och nära anhöriga genom deras textilier återkommer även i svaren här: ”Att bära ett klädesplagg som man gjort om efter en anhörig känns som den lever kvar i plagget” (Informant 25). ”Att ta vara på, återbruka och ANVÄNDA något som någon som stått en nära haft är för mig ett otroligt stort sätt att visa kärlek. Visa att någon är (varit) viktig för en, och att man vill införliva dem i sin egen person. De är en del av mig, de blir en del i det jag skapar. Cirkeln sluts på något vis.” (Informant 20).

(Informant 1) skriver om hur frågorna i enkäten fick hen att känna:

Då jag har sytt om och skapat nytt av många textilier både från mig själv och sådana jag fått efter mormor/farmor trodde jag att det skulle vara enkelt att fylla i enkäten. Men det blev mycket känsligare än jag väntat att aktivt tänka på känslan av att bära /använda omgjorda föremål och vid vissa tillfällen rann tårarna rätt ordentligt. Detta blev jag väldigt överraskad av.

Kvinnornas roll som bärare av immateriellt kulturarv och respekt för allt arbete som tidigare generationers kvinnor lagt ner i handarbete kommenteras flera gånger. Även att konsumtion kan stävjas genom mer intresse för och behov av det handgjorda, hållbara. (Informant 3) uttrycker sig såhär:

Det behövs en "återuppbyggnad" av uppskattning och respekt för kvinnans handkraft och möda. Det behövs en motkraft mot textilindustrins och modeföretagens "monopol" på det vi ska tycka är vackert och meningsfullt. Själens saknas i den industriella textilen. Skönheten är något själfullt som finns i det handgjorda. Det får inte slarvas bort. Kvinnor är kulturbärare.... dags för bekräftelse av det.

Oron för klimatkrisen och hopp om förändring genom återbruk och hantverk är även det återkommande. (Informant 5) skriver såhär: ”Om vi alla återbrukar och inte slänger kanske jorden "klarar sig" ett tag till !”

2.2.1 Kommentarer till undersökningsdelen

I föregående kapitel är generella svar sammansatta och redovisade. Mer ingående svar som kan representera flera människors tankar och känslor eller som står i kontrast eller har en helt egen,

från de andra, avvikande tanke eller känsla har citerats Eftersom så många svar på enkäten kom in har det strävats efter att ge en så bred bild av svaren som möjligt och även om det citerats mycket så har även många bra citat blivit bortvalda för att hålla ett lagom omfång i resultatredovisningen. Jag tror att en så riktig bild av resultatet som möjligt har uppvisats.

3 Diskussion och slutsatser

Uppkomsten till idén om den här uppsatsens ämne bottnar i en oro över klimat, konsumtion och framtid. Att det ligger fullt med textil hemma som inte används på grund av dess emotionella värde, har inte oroat men stört. Jag vill inte ha dem liggandes där men heller inte skänka iväg dem, det ligger en bit av min historia och själ i de där tygen. Det har gett dåligt samvete att köpa nya saker när dem finns i garderoben, att konsumera när det inte behövs. Jag tänker tror att det här inte är unika är tankar och känslor, men att återbruka materialen med affektionsvärde är inget jag förut hört eller sett så mycket av, framförallt inte hur det känns när en gör det. Så med avstamp i svaren från Palmskölds frågelist (2013) och resultatet av Ninnimäkis och Koskinens enkätsvar (2011), där deras informanter delat med sig av vad som sparas och varför, dök frågorna om återbruket av affektiva textilier upp. De här tankarna och frågorna led fram till att den här kandidatuppsatsens undersökning genomfördes. Resultatet bygger på den webbenkät som informanterna har besvarat och det har varit väldigt intressant att ta del av deras svar om vad som kan hända med de här sparade textila föremålen och hur det känns.

Att det kan vara stora känslor i omlopp runt textilier med affektionsvärde framkommer i de tidigare kapitlen, *Affektiv textil*, *Förbindelsen mellan person och produkt* och *Relationer till saker* samt i uppsatsens informanternas enkätsvar. Jag var positivt överraskad av alla tankar och att det faktiskt verkar vara ganska vanligt med återbruk av de här materialen, i alla fall i grupper med hantverksintresse. Informanterna bekräftar i sina svar det som flera av författarna i kapitlet *Relationer till saker* skriver om. Att föremål som blir flyttade, tas ur kontext eller liknande kan ge dem nytt liv, energi och betydelse (Frykman 2016 s. 167) kan ses i merparten av informanternas svar. Glädje och stolthet över att låta textilier leva vidare har redovisat flitigt i enkätresultatet. Även Russos (2018) tankar om att känna förbindelser till anhöriga genom saker, här genom textilier, förekommer i enkätsvaren. Russo (2018) och Jarrett (2013) klargör i allra högsta grad vad många av informanterna ger uttryck för, att textilierna symboliserar en person, en livshistoria. Återbruket kan bli som flera informanter uppger, en början på en fortsatt historia. Att låta textilen leva vidare i nya sammanhang, ge upphov till nya minnen hos nya generationer. Att de nya objekten i sig ger upphov till historier om anhöriga som nästa generation inte träffat. Till exempel trasmattor eller lapptäcken som kan bära på flera människors avlagda textilier kan ge en bild av olika livshistorier bakåt i tiden som ett aktivt tidsdokument.

Flera informanter uttrycker att det är tråkigt och ibland ett dåligt samvete att textilierna ligger oanvända i skåp, lådor och förråd och att återbruket fyller flera olika funktioner. Det blir förutom fortsatt historia även nya användbara saker som de kan bespara miljön med genom att inte köpa nytt. Helen von Zweigbergks (2019) reflektioner om att fokusera på det en redan har och älska det än mer är något som informanterna verkligen gör. Återbruk av affektiv textil kan vara ett ypperligt tillfälle att fördjupa och utveckla relationen till något en redan har istället för att köpa nytt. Textiliernas livscykel förlängs istället för att stanna av eller avbrytas och kommer fler till nytta och glädje.

För att återkoppla till uppsatsens frågeställningar så har de väl besvarats av informanternas upplysningar. *Återbrukas textilier med affektionsvärde?* Svaret på min första fråga är ett rungande ja! Textilierna återbrukas i större omfattning än jag kunnat tro. Även om hälften uppgav att de förvarar emotionell textil i garderober och förråd så återbrukas de också. Det var bara ett fåtal av alla som bara sparade och inte gjorde något mer med dem. Min andra fråga löd: *Hur känns det att återbruka affektiva textilier?* Här var svaren blandade men alla utom två var i alla fall överens om att de berördes på något sätt. De allra flesta kände positiva känslor medan några hade blandade känslor som lycka, sorg, saknad, vemod och en del kände rädslan för att förstöra textilen samtidigt som de kände glädje. Det är tydligt att återbruket uppskattas och att det är betydelsefullt för de allra flesta personligen, för miljön och ekonomin.

Uppsatsen sista fråga var: *Ändras det personliga värdet efter återbruk?* På den här frågan var informanterna av flera olika åsikter. För många är det självklart att värdet är lika högt som innan eller förhöjs, värdet kan också vara beroende på vilka känslor som textilierna bar på innan och för några ligger värdet i att textilierna kommer till användning igen. För en del av informanter ligger det största värdet i skapandeprocessen och de känslor som infinner sig då och inte i den slutgiltiga produkten. Jag kan utröna tre olika grupperingar; förhöjt personligt värde, oförändrat värde och ett mindre värde som kan förklaras som en konsekvens av ett återbruksförlopp där man bearbetar känslor och den färdiga produkten blir ett avslut på något sätt. Affektion kan finnas kvar men är inte lika laddad som innan.

I alla svaren kan ett djupt engagemang och intresse ses. Återbruk av affektiv textil är för många betydelsefullt och viktigt. Att läsa om hur andra känner under återbruksprocessen kan ge uppmuntran till oss som vill men inte riktigt vågar.

Under skrivandets gång har nya tankar dykt upp. Det skulle vara intressant att veta mer om hur textil och minnen kopplade till dem påverkas av den taktila känslan när en berör textilen. Hur den känns mot huden och hur minnen skapas, väcks till liv och återupplevs.

4 Sammanfattning

Under utbildningen Ledarskap i slöjd och kulturhantverk på Göteborgs universitet, där den här kandidatuppsatsen ingår har hållbarhet och återbruk varit inslag som förekommit ofta, både i de praktiska och de teoretiska kurserna.

Forskning visar att människor knyter emotionella band till saker som av olika anledningar är viktiga för dem och att de inte slängs, skänks eller säljs. Många av oss har textilier i hemmen som ofta ligger oanvända. Med utgångspunkt i detta och i mitt eget sparande av emotionell textil som jag inte vågar hantera föddes ämnet till den här uppsatsen. Jag undrar om återbruk av affektiv textil förekommer och hur det i så fall känns. Vad händer när en klipper, syr eller på annat sätt omformar textilier med starka emotionella värden? Uppsatsens frågeställning är: Återbrukas textilier med affektionsvärde? Hur känns det att återbruka affektiva textilier? Ändras det personliga värdet efter återbruk? Då jag inte hittat någon litteratur som behandlar den här vinklingen på återbruk sammanställdes en webbenkät som spreds på sociala medier för att få svar på de här frågorna. Undersökningen är genomförd med kvalitativ metod och med ett hermeneutiskt förhållningsätt har jag samlat in och tolkat olika människors känslor och tankar angående uppsatsens frågor.

Många svarade på enkäten och undersökningen visar att återbruk av affektiv textil förekommer. De flesta av informanterna kände positiva känslor som glädje, stolthet, meningsfullhet och kärlek när de arbetade med materialet men många kände också olika känslor, ofta på samma gång. Glädje och sorg, rädsla och lycka, vördnad, respekt och samhörighet. Arbetet med affektiva textilier var på många sätt väldigt känslösamt men nästan alla var enade om att det var betydelsefullt för dem att göra arbetet och att känna sig nära anhöriga och det förflutna var viktigt för dem. Flera informanterna uppgav också att de kändes extra bra att de gör en insats för miljön och ekonomin genom sitt återbruk. Respekt för tidigare generationers kvinnors handarbete och skicklighet var också starkt befäst bland flera informanter. Känslan av samhörighet med släktled bakåt och att komma nära saknade anhöriga var återkommande som en positiv konsekvens av återbruket. Återbruket sluter cirklar och ger nytt liv och mening till sparade textilier med emotionella värden.

Käll- och litteraturförteckning

Informanter

Informant 1. 30–39 år. (2019)

Informant 3. 70–79 år. (2019)

Informant 4. 60–69 år. (2019)

Informant 5. 70–79 år. (2019)

Informant 6. 60–69 år. (2019)

Informant 7. 30–39 år. (2019)

Informant 8. 70–79 år. (2019)

Informant 11. 30–39 år. (2019)

Informant 16. 50–59 år. (2019)

Informant 17. 40–49 år. (2019)

Informant 19. 60–69 år. (2019)

Informant 20. 30–39 år. (2019)

Informant 23. 30–39 år. (2019)

Informant 25. 40–49 år. (2019)

Informant 26. 30–39 år. (2019)

Informant 27. 60–69 år. (2019)

Informant 29. 40–49 år. (2019)

Informant 30. 40–49 år. (2019)

Informant 33. 30–39 år. (2019)

Informant 34. 30–39 år. (2019)

Informant 35. 10–29 år. (2019)

Informant 36. 30–39 år. (2019)

Informant 37. 50–59 år. (2019)

Informant 38. 30–39 år. (2019)

Litteratur

Alghed, J. (u.å.). Inledning. I Karlsson, A. & Thomsen, L. (red.) *ReUse! En antologi om återbruk*. s.7. Tillgänglig:

<https://www.sp.se/sv/index/research/hallbarkonsumtion/Documents/Reuse%20antologi.pdf>

- Alvehus, J. (1998). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. Stockholm: Liber AB.
- Arendt, H. (1958). *The Human Condition*. Chicago: University of Chicago Press.
- Berlin, J. (u.å.). Vilka produkter skall vi återbruka?. I Karlsson, A. & Thomsen, L. (red.) *Re Use! En antologi om återbruk*. s.19-23 Tillgänglig:
<https://www.sp.se/sv/index/research/hallbarkonsumtion/Documents/Reuse%20antologi.pdf>
- Hultman, A. (u.å.) Återbrukstrender i tre storstäder. I Karlsson, A. & Thomsen, L. (red.) *Re Use! En antologi om återbruk*. s.14-18. Tillgänglig:
<https://www.sp.se/sv/index/research/hallbarkonsumtion/Documents/Reuse%20antologi.pdf>
- Frykman, J. (2016). Done by inheritance- a phenomenological approach to affect and material culture. I Frykman, J., & Povrzanovic Frykman. (red.) *Sensitive Objects: Affect and Material Culture*. Göteborg: Kriterium, ss.154-157, 167
- Jarrett, C. (2013). The psychology of stuff and things. *Psychologist*, 26(8), ss. 560-564.
<https://thepsychologist.bps.org.uk/volume-26/edition-8/psychology-stuff-and-things>
- Johansson, D. & Sindelar, N. (2011). *Tactility and grip : A study of human perception, materials and contact surfaces*. Kandidatuppsats. KTH Industriell teknik och management. Stockholm: KTH Vetenskap och konst. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kth:diva-172040>
- Kim, K., & Johnson, M. K. (2013). Extended self: spontaneous activation of medial prefrontal cortex by objects that are ‘mine’. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 9(7), ss. 1006-1012. <https://doi.org/10.1093/scan/nst082>
- Kylén, J-A. (2004). *Att få svar: intervju, enkät, observation*. Stockholm: Bonnier Utbildning Ab.
- Latour, B. (1998). *Artefakternas återkomst: ett möte mellan organisationsteori och tingens sociologi*. Stockholm: Nerenius & Santérus.
- Lindgren, B. (2009). *Det kreativa ögat: om perception, semiotik och bildspråk*. Lund: Studentlitteratur, s. 126.
- Niinimäki, K., & Koskinen, I. (2011). I Love this Dress, It Makes Me Feel Beautiful! Empathic Knowledge in Sustainable Design. *The design Journal*. 14(2). ss.165–186.
<https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.2752/175630611X12984592779962>
- Odegard, N. (2015). *Återbruk som kreativ kraft*. Stockholm: Lärarförbundet.
- Palmsköld, A. (2013). *Textilt återbruk: om materiellt och kulturellt slitage*. Möklinta: Gidlund. ss.64-66
- Patel, N. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur AB
- Russo, F. (2018). Our Stuff, Ourselves. *Scientific American*, 318(5), ss. 66-71.
 DOI:10.1038/scientificamerican0518-66
- Trost, Jan. (2012). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur AB

Wada, Y. I. (2004). Boro no Bi : Beauty in Humility - Repaired Cotton Rags of Old Japan. *Textile Society of America Symposium Proceedings*. 458.

<http://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1458&context=tsaconf>

Woolridge A., Ward G., Phillips P., Collins M. and Gandy S. (2006). Life cycle assessment for reuse/recycling of donated waste textiles compared to use of virgin material: An UK energy saving perspective. *Resources, Conservation and Recycling*. 46. ss.94-103

https://www.ecpar.org/sites/ecpar.org/files/documents/Woolridge_LifeCycleAssessment.pdf

Zweigbergk, H.von. & Ramnek C. (2019). *Grejen med saker*. Stockholm: Nordstedts.

Opublicerad källa

Granberg, A. (2011). *1+1=3 Broderiet som kreativ kraft*, Linköping: Linköpings universitet.

https://www.annagranberg.net/uploads/5/7/0/5/5705226/113_broderiet_som_kreativ_aktivitet.pdf

Webbsidor

Cavin-Morris Gallery, (2005) *Japanese blues*. <http://www.cavinmorris.com/japanese-blues> [2019-03-13].

The Aids Memorial Quilt, u.d. *The Aids Memorial Quilt*.

<https://www.aidsquilt.org/about/the-aids-memorial-quilt> [2019-03-13].

Futatsuya, A. (2017) *Boro from Ground ~ Tokiyama Sashiko*.

<https://upcyclestitches.com/tokiyama-sashiko/>

KonMari, (u.d.) *She started it*. <https://konmari.com/pages/about> [2019-03-12].

Myrorna, (2017). *Med anledning av Uppdrag granskningens reportage om de stora modekedjorna – vi informerar om våra textilflöden*. <https://www.myrorna.se/information-om-myrornas-textilfloden/> [2019-03-12]

RFSL, (2016). *Att fråga om kön och trans i enkäter*. <https://www.rfsl.se/hbtq-fakta/att-fraaga-om-koen-och-trans-i-enkaeter/> [2019-04-10]

Quilting 101, (2019). *Memory quilts*. <http://www.quilting101.com/styles/memory-quilts> [2019-03-13].

Bilagor

Bilaga 1. Missivet i enkäten.

Hej!

I min kandidatuppsats gör jag en undersökning om vad gör vi med våra sparade textilier med affektionsvärde. Affektiva/emotionella textilier är allt sådant som sparas pga av sitt affektionsvärde, tex babykläder, favoritplagg, minnessaker, arvegods osv. Med textilt återbruk syftar jag till all form av omformande av textila föremål. Stora förändringar som små.

Det jag mest av allt undrar över är om du har återbrukat affektiva textilier och hur det kändes/känns. Kanske har du sytt om något till något annat, kanske använder du textilierna till att brodera på osv. Kanske känner du dig närmre en anhörig när du använde material som tillhört hen? Kanske ger det dig stor glädje eller fungerar som en del av en sorgprocess. Inga känslor och reflektioner är för små.

Syftet med uppsatsen är bland annat att lyfta fram återbruk av affektiva textilier som en del av en cirkulär hushållning. Roligt att se om och hur de kan komma till användning!

Hur ditt bidrag används: Du är helt anonym i undersökningen. Jag kommer att använda svaren i min kandidatuppsats genom att sammanställa den information jag får in och redovisa för den i min uppsats. Jag kan också komma att citera dig (du är hela tiden anonym), vill du inte bli citerad kan du kommentera det i sista frågan. Uppsatsen kommer publiceras i Göteborgs universitets uppsats-databas. Enkäterna kommer inte att delas vidare utan bara användas av mig.